

CES-märkningen i Älviken 20-årsjubilerar!

Roger Mellroth & Thord Fransson

För tjugo år sedan startade CES märkningen i Älviken. För artikelförfattarna, tillika två av ringmärkarna, var det i en tid i livet då barnen gick i mellanstadiet, Bill Clinton var president i USA, Alf Svensson valdes till ordförande för Kristdemokraterna, Prinsessan Diana omkom och Sverige vann sin sjätte Davis cup i tennis.

Tjugo år senare är barnbarnen med på nätrundorna, Donald Trump är president i USA. England, som lämnat samarbetet i EU, sorterar ut hur deras brexit ska fungera och frågan när Sverige vinner nästa Davis cup känns som en icke fråga med högst ATP-rankade svensk på plats 160.

När vi hade märkt i Älviken i 10 år gjorde vi en summering för de tio första åren och vi följer nu upp med en summering för de första tjugo åren.

CES i Älviken

Den 6 maj, vid röjningen inför första fångsten 1997, fick vi en känsla av att platsen kunde vara spännande. Emmie Mellroth, då 11 år uppmärksammade sin fader på en vacker ärla som födosöker i den nyss slagna vassgatan och fadern kunde bocka av sin första citronärla i Nynäshamns kommun, vilken för övrigt var den blott andra observationen av arten i kommunen. Fem dagar senare, den 11 maj genomfördes den första märkningen som gav 16 fåglar av en blandad kompott i form av lövsångare, gransångare, svartvitflugsnappare, sädesärla, entita, blåmes, talgoxe, grönfink och sävsparv. Det kändes spännande och utforskat att starta en ny märkplats. När första säsongen slutade i augusti hade vi ringmärkt 322 fåglar. Var det bra? Hur stod sig årssummorna 42 rörsångare, 56 blåmesar, 56 talgoxar, 29 lövsångare eller 58 sävsparvar? Har man inget att relatera till är det svårt att avgöra om det var en bra eller dålig säsong. Det kan vi nu efter 20 år. Nu har 5307 fåglar ringmärkts, 347 mellanårskontroller (egna kontroller) gjorts, 21 återfynd erhållits och 9 kontroller av andras märkningar registrerats.

Tabell 1. Översikt för det senaste årets märkningar och kontroller och jämförelser med resultaten från hela periodens märkning.

Art/år	nymärkning 2016	nymärkning 1997-2016	andel 2015 1/20 del=5%	kontroller 2016	kontroller 1997-2016	kontroller andel av märkning
Sparvhök	0	1	0,0%	0	0	0,0%
Morkulla	1	1	100,0%	0	0	0,0%
Skogssnäppa	0	1	0,0%	0	0	0,0%
Ladusvala	0	7	0,0%	0	0	0,0%
Hussvala	0	1	0,0%	0	0	0,0%
Större hackspett	0	3	0,0%	0	0	0,0%
Mindre hackspett	0	2	0,0%	0	0	0,0%
Göktyta	1	1	100,0%	0	0	0,0%
Trädpiplärka	0	3	0,0%	0	0	0,0%
Sädesärla	0	35	0,0%	0	1	2,9%
Järnsparv	1	24	4,2%	0	0	0,0%
Gårdsmyg	0	2	0,0%	0	0	0,0%
Rödhake	22	280	7,9%	0	2	0,7%
Näktergal	6	130	4,6%	2	36	27,7%
Blåhake	0	11	0,0%	0	0	0,0%
Rödstjört	0	29	0,0%	0	0	0,0%
Buskskvätta	0	6	0,0%	0	0	0,0%
Stenskvätta	0	1	0,0%	0	0	0,0%
Koltrast	9	222	4,1%	1	15	6,8%
Björktrast	0	10	0,0%	0	0	0,0%
Taltrast	1	22	4,5%	0	0	0,0%
Rödvingetrast	0	5	0,0%	0	1	20,0%
Cettisångare	0	1	0,0%	0	0	0,0%
Sävsångare	1	97	1,0%	0	1	1,0%
Kärrsångare	6	59	10,2%	0	1	1,7%
Rörsångare	25	498	5,0%	1	40	8,0%
Busksångare	0	1	0,0%	0	0	0,0%
Härmsångare	0	10	0,0%	0	0	0,0%
Höksångare	0	1	0,0%	0	0	0,0%
Ärtsångare	6	94	6,4%	0	1	1,1%
Törnsångare	13	366	3,6%	2	23	6,3%
Trädgårdss.	8	211	3,8%	2	16	8,1%
Svarthätta	9	180	5,0%	0	2	1,1%
Grönsångare	0	2	0,0%	0	0	0,0%
Gransångare	0	4	0,0%	0	0	0,0%
Lövsångare	9	672	1,3%	0	14	2,1%
Kungsfågel	0	2	0,0%	0	0	0,0%
Gråflusnappare	0	3	0,0%	0	0	0,0%
Svartvit flugsn.	3	88	3,4%	0	0	0,0%
Stjärtmes	5	26	19,2%	0	2	3,8%
Svartmes	1	1	100,0%	0	0	0,0%
Entita	2	71	2,8%	1	7	9,9%
Talltita	0	1	0,0%	0	0	0,0%
Tofsmes	0	3	0,0%	0	0	0,0%
Blåmes	41	751	5,5%	5	84	11,2%
Talgoxe	9	373	2,4%	2	44	11,8%
Nötväcka	1	41	2,4%	0	5	12,2%

Trädkrypare	0	14	0,0%	0	1	7,1%
Törnskata	7	105	6,7%	0	0	0,0%
Skata	0	3	0,0%	0	0	0,0%
Nötskrika	0	1	0,0%	0	0	0,0%
Pilfink	1	199	0,5%	1	5	2,5%
Gråsparv	0	3	0,0%	0	0	0,0%
Pilfink/Gråsparv	0	1	0,0%	0	0	0,0%
Domherre	0	1	0,0%	0	0	0,0%
Bofink	4	85	4,7%	0	4	4,7%
Grönfink	2	81	2,5%	0	1	1,2%
Steglits	0	4	0,0%	0	0	0,0%
Grönsiska	0	22	0,0%	0	0	0,0%
Hämpling	0	2	0,0%	0	0	0,0%
Rosenfink	0	20	0,0%	0	0	0,0%
Gulspurv	0	26	0,0%	0	0	0,0%
Sävsparv	8	387	2,1%	1	40	10,3%
Total	202	5307	3,8%	18	347	6,5%

CES i Sverige

I Sverige startade CES-projektet 1996 (året innan vi startade i Älviken) och antalet platser som deltagit har varierat, men som mest uppgått till drygt 25 platser. Avsikten med projektet är att uppmärksamma förändringar i antal och reproduktion hos olika arter. Resultaten från 2016 är ännu inte analyserade, men resultaten från 2015 visar på ett av de sämsta åren sen starten vad gäller reproduktion och detta överensstämmer väl med våra resultat från Älviken. (se fig 1). CES genomförs i flera länder i Europa och resultaten från det svenska projektet har nyligen sammanställts och skickats till England för att ingå i ett samlat europeiskt CES-projekt. Metoden som används är att ringmärka enligt standardiserade rutiner dvs med samma nätantal och samma antal timmar vid 12 tillfällen under perioden maj till augusti (tre gånger per månad).

CES 2016

Året var med 202 nymärkningar det till antal näst lägsta sedan starten. Bara fjoråret var sämre med 167 nymärkningar. Arter som antalsmässigt påverkar fångsten och som hade bättre fångstsiffror 2016 än snittet för 1976-2015 var bl a rödhake 22 märkta 2016 (14 snitt) rörsångare 28 (27) och blåmes 46 (42). Arter med vikande siffror var bl a koltrast 9 (12), törnsångare 13 (20), trädgårdssångare 9 (12), lövsångare 9 (35), talgoxe 10 (21), pilfink 1 (11) och sävsparv 11(22). Antalet kontroller från tidigare år uppgick till 16, vilket också är något under snittet (17). Tre nya märkarter räknades in under året och dessa var morkulla, göktyta och svartmes.

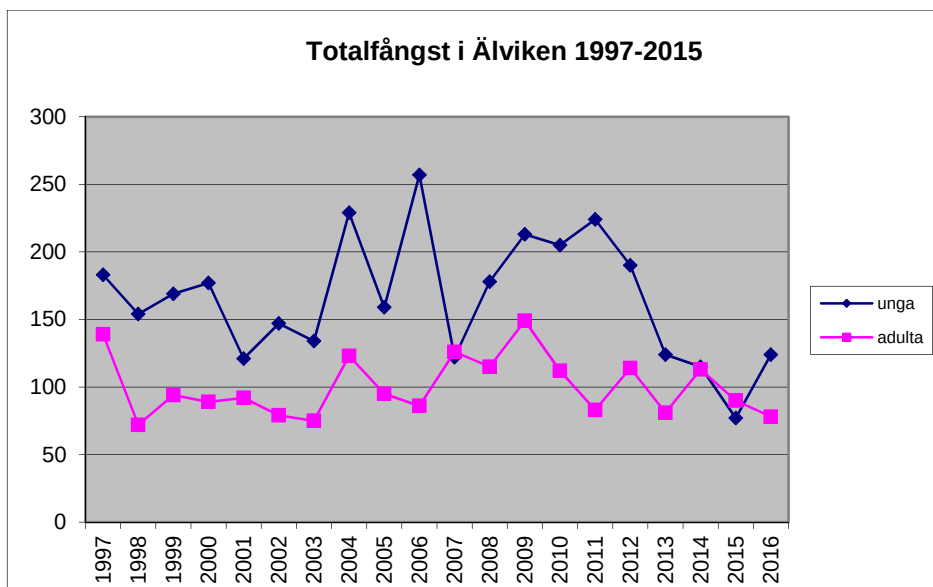
Två av årets nya märkarter, morkulla och svartmes.

Utvecklingstendenser 1997-2016

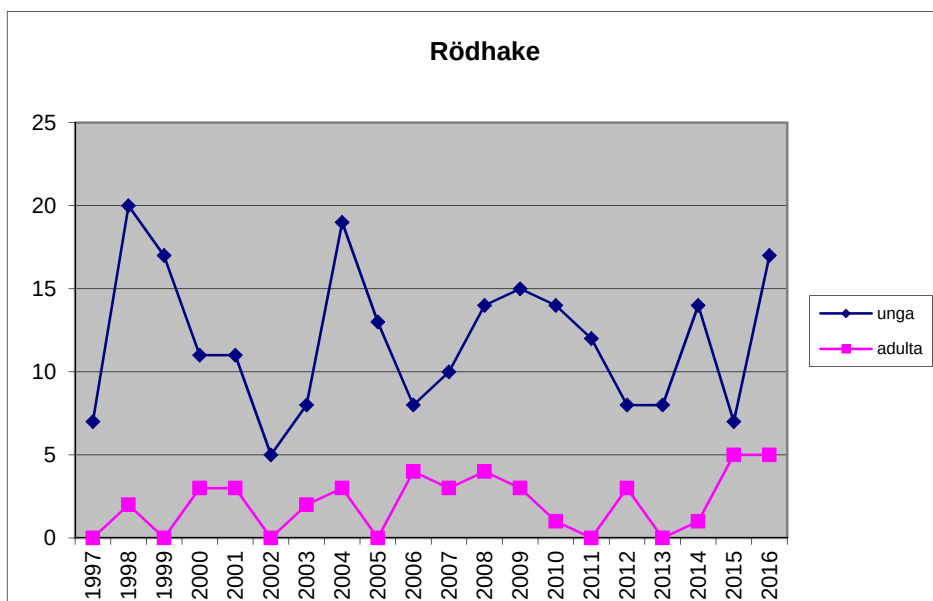
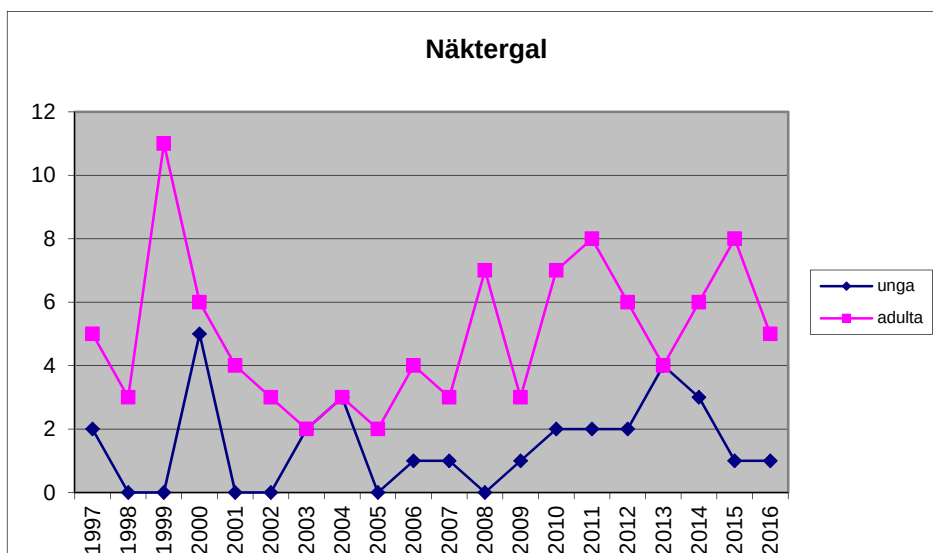
Antalet nymärkningar har i genomsnitt för de gångna 20 åren varit 265. Genomsnittet för fyraårsperioder ger 269, 250, 284, 322 och för den senaste fyraårsperioden 200. Tendensen är en uppgång under de första 16 åren för att under den senaste fyra årsperioden uppvisa en kraftig minskning och det är framför allt antalet ungfåglar som minskat medan kurvan för de adulta varierat mindre. Utveckling ser också olika ut för olika arter. Nedan återspeglas fångsten för 12 arter fördelat på unga och gamla. För vissa arter är nedgången i ungfågelfångsten under senare år mycket tydlig och dit räknas lövsångare, törnsångare, trädgårdssångare och rörsångare (se fig 2). Vissa arter har ökat avseende de adulta såsom näktergal, trädgårdssångare och svarthätta. Noterbart är också att det inte fångats en enda gulsparv sedan år 2010.

Tabell 2. Antalet adulta, ungfåglar och kontroller av adulta fåglar vid CES-märkningen vid Älviken under åren 1997 – 2016 samt andelen adulta fåglar av totalfångsten olika år.

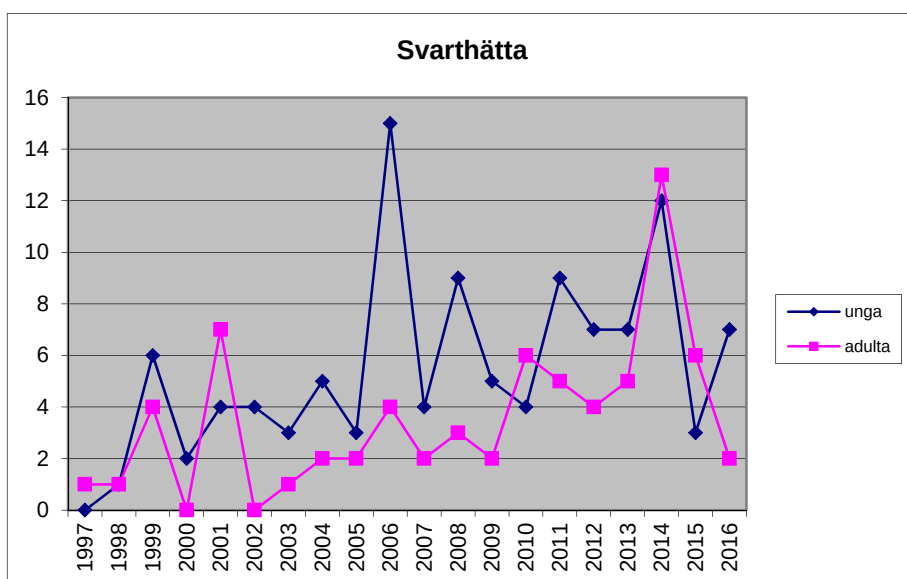
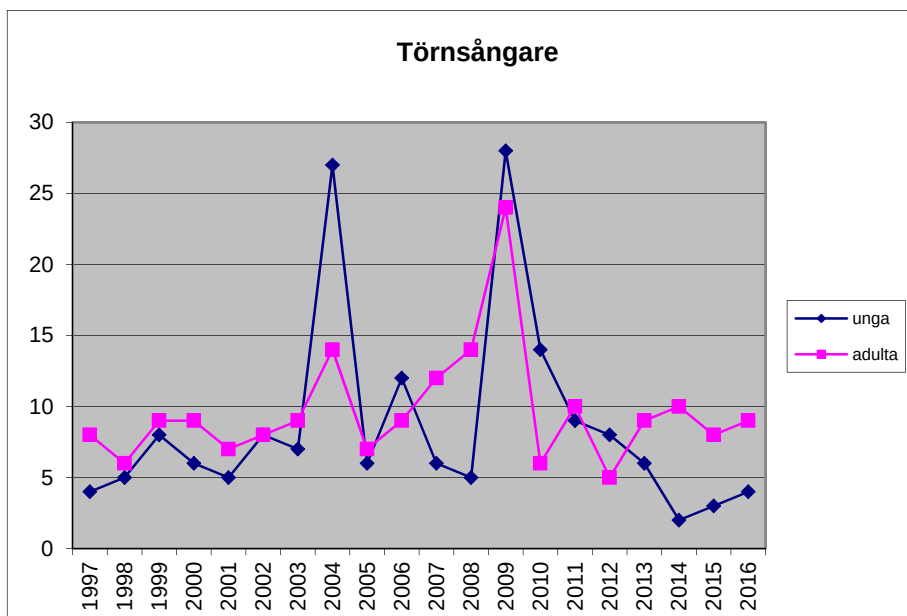
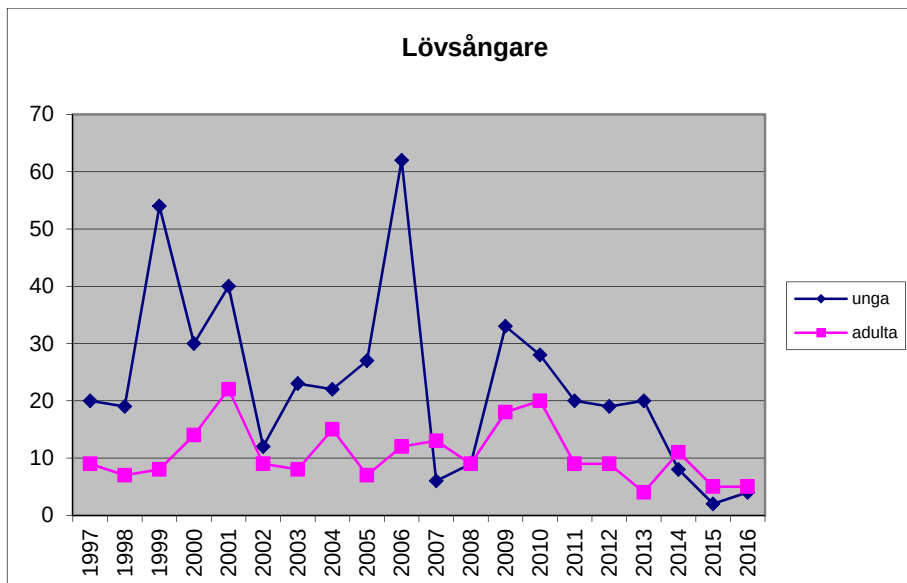
År	adulta	unga	Totalt	kontroller	ad+kont	%ad
1997	139	183	322	1	140	43,2%
1998	72	154	226	20	92	37,4%
1999	94	169	263	14	108	39,0%
2000	89	177	266	17	106	37,5%
2001	92	121	213	17	109	47,4%
2002	79	147	226	9	88	37,4%
2003	75	134	209	19	94	41,2%
2004	123	229	352	28	151	39,7%
2005	95	159	254	21	116	42,2%
2006	86	257	343	27	113	30,5%
2007	126	122	248	14	140	53,4%
2008	115	178	293	17	132	42,6%
2009	149	213	362	16	165	43,7%
2010	112	205	317	27	139	40,4%
2011	83	224	307	19	102	31,3%
2012	114	190	304	23	137	41,9%
2013	81	124	205	13	94	43,1%
2014	113	115	228	12	125	52,1%
2015	90	77	167	18	108	58,4%
2016	78	124	202	16	94	43,1%
summa	2005	3302	5307	348	1932	
genomsnitt	100,3	165,1	265,4	17,4	96,6	41,6%

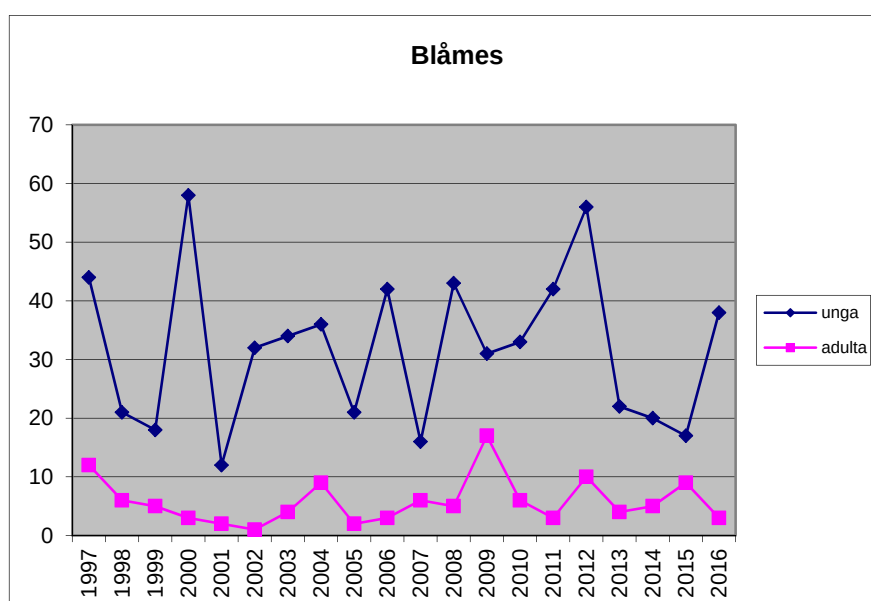
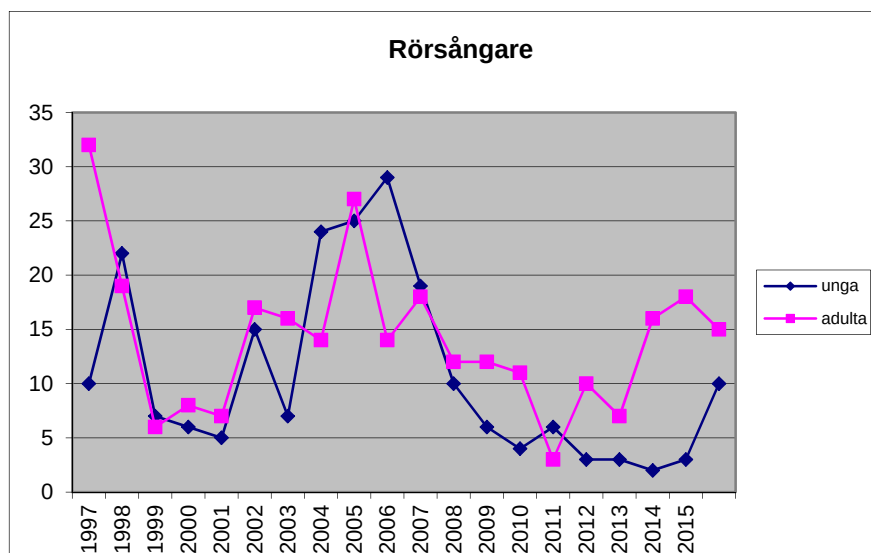
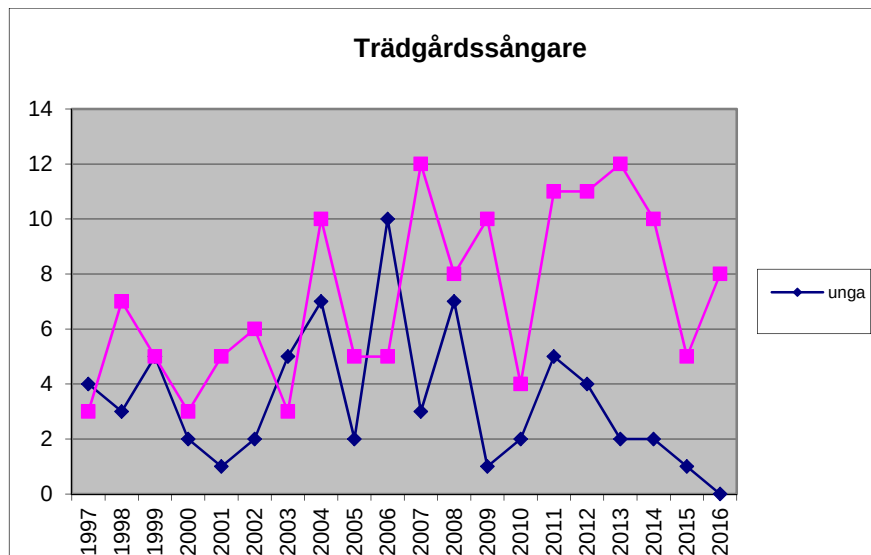
Figur 1. Antalet fångade adulta och årsungar vid CES-märkningen under åren 1997 – 2016.

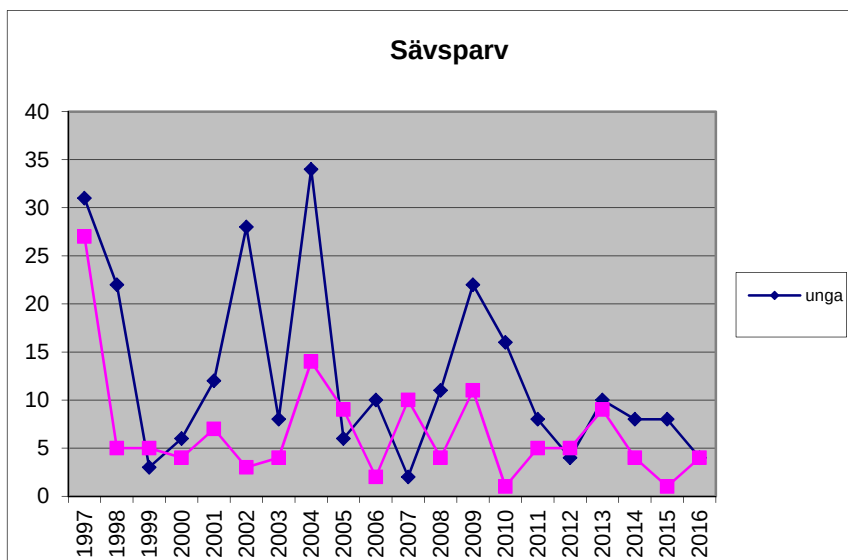
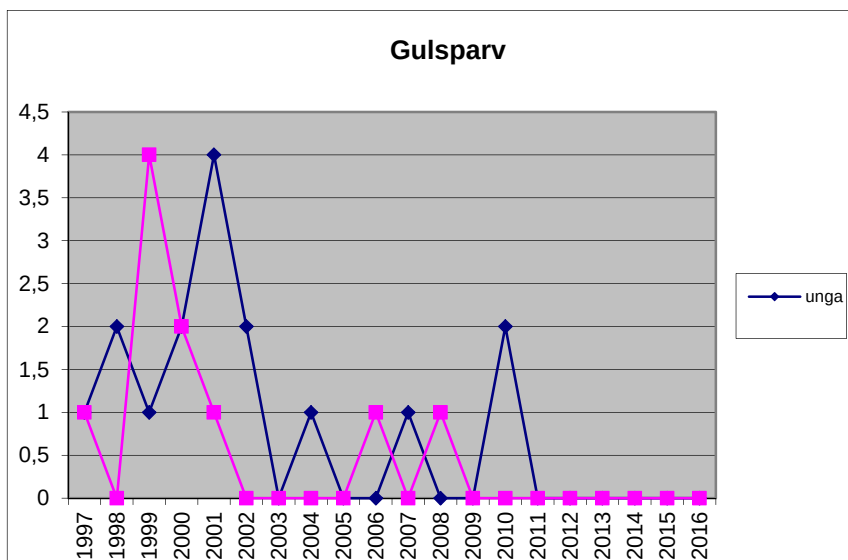
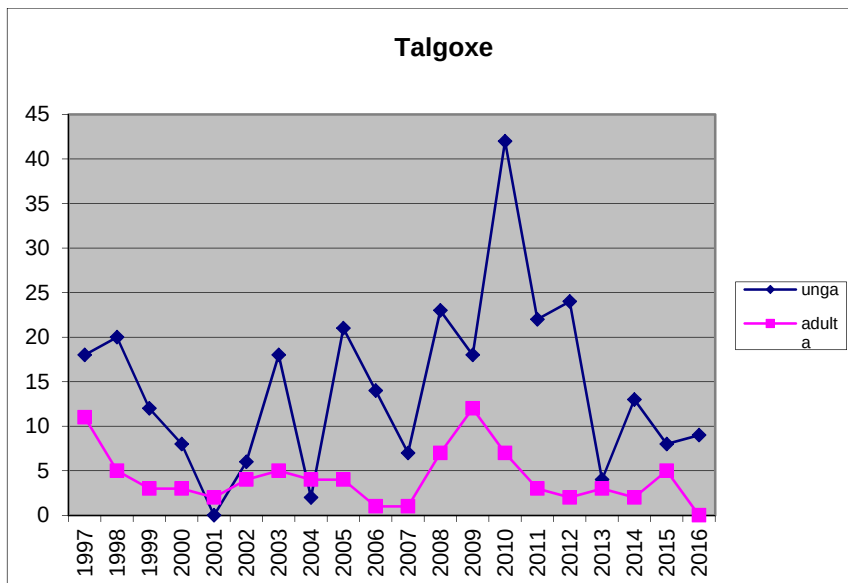
Figur 2. Antalet fångade adulta och årsungar vid CES-märkningen under åren 1997 – 2016.

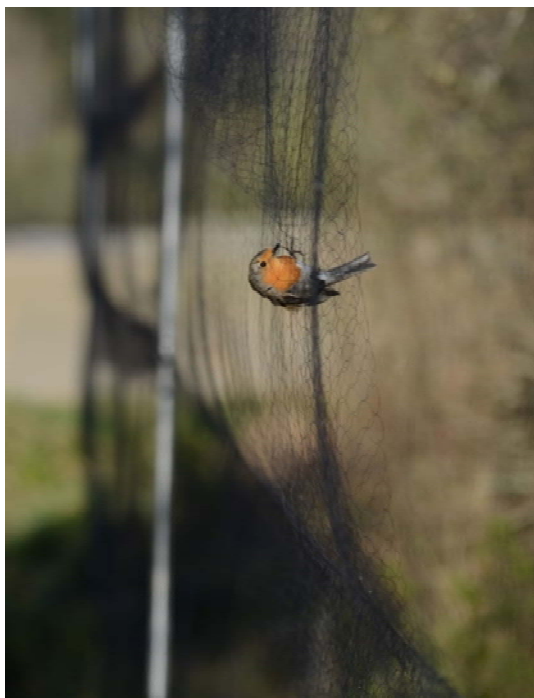
Figur 2. Antalet fångade adulta och årsungar vid CES-märkningen under åren 1997 – 2016.

Figur 2. Antalet fångade adulta och årsungar vid CES-märkningen under åren 1997 – 2016.

Figur 2. Antalet fångade adulta och årsungar vid CES-märkningen under åren 1997 – 2016.

Egna kontroller

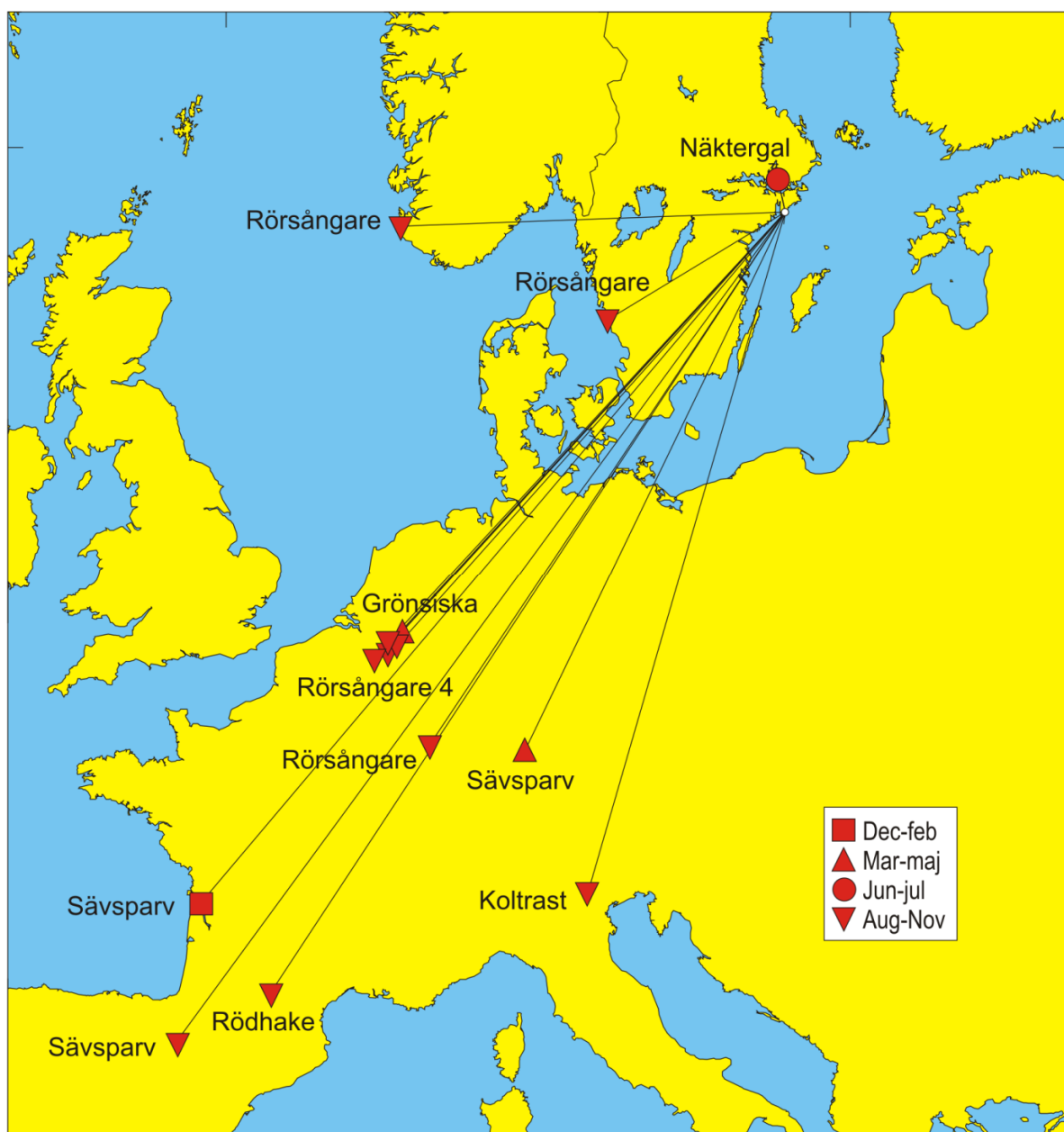
I samband med fångsten kontrolleras fåglar vi märkt tidigare. Återfångas fågel från tidigare år räknar vi det som en egen kontroll. Det kan ge mått på hur gammal en fågel kan bli men visar också på ortstrohet mellan år samt överlevnad mellan år. Blåmes och talgoxe toppar listan över egna kontroller och följs av sävsparv, rörsångare och näktergal (se tabell 2). Den äldsta fågeln bland kontrollerna är en näktergal som märktes som minst två år gammal 2009 och som sen dök upp och kontrollerades vid tre tillfällen 2015 minst åtta år gammal. Var den höll hus de mellanliggande åren kan man undra. De näst äldsta är en annan näktergal och en trädgårdssångare som var sju år gamla när de kontrollerades sista gången.

Tabell 2. Antalet egna kontroller vid CES-märkningen i Älviken fördelade på arter och antalet år som förflutit mellan märkning och kontroll.

Art/Antal år sedan märkning	1år	2år	3år	4år	5år	6år	s:a
Sädesärla	1						1
Näktergal	19	8	3	3		2	35
Rödhake		2					2
Koltrast	8	5	2				15
Rödvingetrast		1					1
Sävsångare			1				1
Rörsångare	26	8	3				37
Ärtsångare	1						1
Törnsångare	10	7	3	1	1		22
Trädgårdssångare	8	5	3			1	17
Svarthätta	1		1				2
Lövsångare	10	1	2	1			14
Stjärtmes	2						2
Entita	4		3				7
Talgoxe	19	12	6	7			44
Blåmes	45	22	12	5			84
Nötväcka	4	1					5
Trädkrypare	1						1
Pilfink	2	1	1		1		5
Bofink	1	1	2				4
Sävsparv	23	10	4	2	1		40
Summa	185	84	46	19	3	3	340

Återfynd

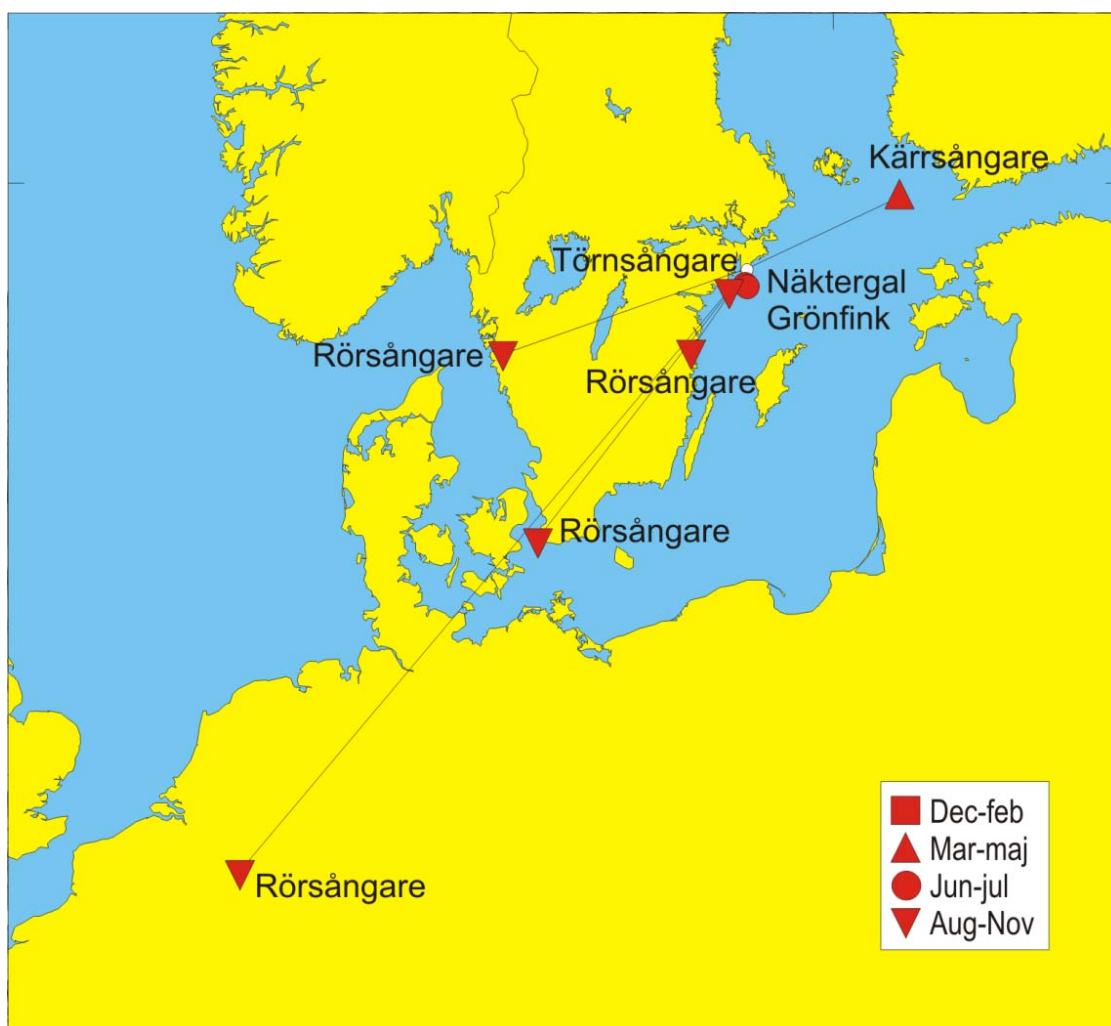
Totalt har ringmärkningsen resulterat i 21 återfynd (se fig 3). Inte mindre än sju av återfynden gäller rörsångare och det innebär att i genomsnitt en på 71 märkta har återfunnits, vilket är en ovanligt hög andel. Samtliga är kontrollerade av ringmärkare och fyra av dem i Holland/Belgien där stora mängder rörsångare ringmärks. Även sävsparvarna, en i Spanien och en i Frankrike, gäller fåglar kontrollerade av ringmärkare liksom fyndet av en grönsiska i Belgien. Koltrasten i Italien blev också fångad och släppt, dock inte av en ringmärkare. En näktergal, märkt som ungfågel i augusti 2000 blev kontrollerad vid en CES-plats vid Bro i Uppland fem år senare. Flera fåglar har återfunnits i närområdet och det inkluderar bl a en törnsångare som hittades troligen dödad av ett djur bara tre veckor efter märkningen vid Björsta, där även en svartvit flugsnappare påträffades året efter märkningen troligen dödad av katt. En svarthätta märkt i början av augusti kontrollerades i slutet av månaden vid Landsorts fågelstation.

Figur 3. Återfynd av fåglar ringmärkta vid Älviken 1997 – 2016 påträffade längre än 50 km från märkplatsen (n=14).

Kontroller

I samband med märkningen har totalt nio fåglar märkta på andra platser kontrollerats (se fig 4). Även här är inslaget av rörsångare påtagligt och fyra av kontrollerna gäller denna art. En märktes i Belgien 10 september 1995 och kontrollerades som häckande hona i Älviken i juni 1998. En kärrsångare märkt vid den finska fågelstationen Jurmo i slutet av maj 2007 kontrollerades vid Älviken den 31 maj 2008. En törnsångare, märkt vid Hartsö_Enskärs fågelstation i augusti kontrollerades som häckande hona vid Älviken i juli året efter. En grönfink som märktes som nyss flygg ungefågel på Landsort i maj kontrollerades av oss i juli två år senare. En lite märkelig kontroll utgör den näktergal som märktes som ettåring på Landsort i början av juni och som sex år senare, också i juni, kontrollerades i Älviken. Avståndet är drygt 22 km och man kan undra om den bytt häckningsplats eller om den inte häckade som ettåring.

Figur 4. Märkplatser för fåglar kontrollerade vid Älviken 1997 – 2016 (en trädgårdssångare märkt i Spanien saknar vi fortfarande märkuppgifter för).

Udda arter

Udda arter som observerats i fält i samband med fångsten: Citronärflan, ortolansparv, turkduva, kungsörn, bändelkorsnäbb, kustpipare, myrspov och kornknarr. Även i fångsten har några udda arter noterats: cettisångare, busksångare och höksångare

Ringmärkarna, Roger, Jan, Thord och Paul, och en cettisångare.

Personal

Ett syfte med märkningen, utöver att bidra till att bevaka utvecklingstrender hos häckande fåglar, är att erbjuda ornitologerna i Nynäshamn en möjlighet att delta i verksamheten och studera fåglar på nära håll. Förutom författarna har Paul Elfström och Jan Ohlson fungerat som ringmärkare sedan starten. Berth Nygren och Matz Carlsson har deltagit flitigt i arbetet och ingått i den grupp som planerat verksamheten. Vi tackar alla som bidragit och hoppas att få fortsatt välbehövlig assistans under kommande säsonger.

Följande personer har besökt och deltagit i verksamheten under de gångna 20 åren (med reservation och ursäkt för att någon kan ha missats):

Anders Blom, Eivor Bernas, Lasse Berglund, Kjell Carlsson, Matz Carlsson, Paul Elfström, Inger Fransson, Johan Fransson, Sophie Fransson, Thomas Fransson, Thord Fransson, Tomas Frunk, Tord Gräntz, Sanja Gustavsson, Johannes H, Lars Holmstedter, Christer Johansson, Tommy Johansson, Åke Johansson, Bengt Jonsson, Robert Kavhed, Roger Klasson, Henrik Lager, Marie Lindholm, Anders Lundberg, Emmie Mellroth, Lise Mellroth, Roger Mellroth, Berth Nygren, Jan Ohlsson, Magnus Olsson, Johan Petrén, Bengt Pettersson, Jonas Pettersson, Gigi Sahlstrand, Jan Sandelius, Eva Sundström, Linus Sundström, Johan Törnvall, Anders Westerlund, Eva Wickman, Christer Örtvall, Mattias Öster och Tommy Öster.